

Preek Breukelen
d.d. 22 november 2015, 10^e van de herfst
Sefanja 1:14-2:3 & Marcus 13:14-27

‘Dan zal men de Mensenzoon zien komen op de wolken’

Gemeente van Jezus Christus,

Ik dacht na deze toch wel heel duistere en misschien zelfs wat deprimerende teksten de preek maar eens te beginnen met iets geestigs. Is vrijdag bij u ook het internet en/of de televisie uitgevallen? Mijn echtgenoot liep gisteren in de Albert Heijn en hoorde een man vertellen dat KPN hem vrijdag deernisvol in de steek had gelaten. “Ik heb wel een uur met mijn vrouw zitten praten”, zei hij. “Bleek ze toch een heel leuk mens te zijn!”
Ik kom hier op terug.

Het is vandaag de laatste zondag van het kerkelijk jaar en de traditie geeft ons op deze zondag deze lezingen. Lezingen over eindtijd en oordeel. Niet de meest toegankelijke lezingen omdat ze vaak nogal schuren met ons geloof, met ons beeld van de goede God en de belofte van zijn toekomst. Volgende week, op eerste Advent, schrijft de traditie opnieuw gelijksoortige lezingen voor. En zo is de cirkel van het kerkelijk jaar weer rond: vanuit die diepe duisternis, die even gevoeld wordt, groeien we weer naar het licht, gaan we naar de geboorte van Jezus om opnieuw de gang te maken door het kerkelijk jaar.

Eindtijdverwachtingen of een laatste oordeel. Ze zijn niet helemaal aan mij besteed. De grote en de kleine profeten geven er voldoende woorden en voldoende beelden bij en ook het boek Openbaring geeft ons een prachtig en indringend visioen van de laatste strijd tussen goed en kwaad. Ook de evangeliën laten zich niet onbetuigd. In de eerste drie evangeliën vinden we een kleine apocalyps, zoals wij het genre noemen van deze verhalen. Wat is de bedoeling van deze eindtijdverwachtingen? Waar ontstaat het geloof in een laatste oordeel? Niet in het luchtledige. U kent misschien de film *Apocalypse Now* over de oorlog in Vietnam. De term *apocalyps* in de titel wordt gebruikt omdat in de film een uitzichtloze hel op aarde wordt voorgesteld, een grote strijd tussen goed en kwaad waar soms onduidelijk is wat het goed en het kwaad is, waar het goede en het kwade is.

De Bijbelse apocalypsen zijn niet geschreven om te beschrijven hoe de eindtijd er uit zal zien op het door God gekozen moment. Als Sefanja spreekt over de grote dag van de HEER, zegt hij dat deze zeer nabij is en zeer snel zal komen. De ellende in zijn tijd was werkelijkheid maar wat betreft een laatste oordeel, dat is er nog niet geweest. Bij Sefanja speelt de dreigende en dramatische gebeurtenis van de Babylonische ballingschap op de achtergrond: de verwoesting van de eerste Tempel en het wegvoeren van het volk uit het land. Openbaring is geschreven in een tijd van neerslachtigheid en twijfel, van angst en vrees met de vervolgingen van christenen nog in het achterhoofd. Hoe groot is die keizer in Rome? En hoe groot is onze God? Onze lezing van vandaag uit Marcus speelt tegen de achtergrond van het jaar 70 waarin de Romeinen na een lange periode van joodse opstand Jeruzalem verwoestten en de tweede Tempel. Op gruwelijke wijze zijn mensen in de stad afgeslacht. In het boek *Jeruzalem, een biografie*, wordt deze periode nauwkeurig beschreven. Als je dat leest, begrijp je welke

schokken er door de hele beschaving van die tijd zijn gegaan. Apocalypsen worden niet geschreven in het luchtledige.

En dan, als je leeft in een schijnbare hel op aarde, wat hoop je dan, wat verwacht je dan? Ik moest toen denken aan een heel simpel voorbeeld. Ik heb een broer die nu 44 is en in zijn jeugd nooit groente wou eten. Nog steeds is het niet zijn favoriete deel van de maaltijd. Aan tafel was het altijd een groot gevecht. Huilen om de doppertjes en worteltjes die bijna kokhalzend werden ingeslikt. Alles moest op, anders mocht hij niet van tafel. Hij zal een jaar of zes, zeven zijn geweest toen we weer vol drama en met groente aan tafel zaten en mijn vader weer eens boos werd omdat mijn broertje niet wilde eten. Toen zei mijn kleine broertje tegen mijn vader: ‘Wacht maar tot jij een opa bent, dan krijg ik je wel.’ Een simpel voorbeeld van een verlangen naar rechtvaardiging, een verlangen naar herstel van wat je aangedaan is. Ergens in de toekomst zal wat scheef is worden rechtgezet. Ik denk dat vanuit dat idee ook de apocalypsen zijn geschreven. Het kan niet zo zijn dat de ellende zo groot is. Het kan niet zo zijn dat God zich het lijden niet aantrekt, dus er moet een tijd komen waarin alles wordt rechtgezet, waarin het kwade wordt gestraft. Een nieuwe balans die een goddelijke toekomst garandeert. Apocalypsen zijn geen voorspellingen maar een reactie op de tijd waarin men leefde, een angstige tijd waarin God zo ver weg leek, een tijd waarin woorden en beelden van genoegdoening troost gaven, het hart open hielden voor nieuwe toekomst.

De lezing uit Marcus begint met de woorden: *Wanneer jullie de “verwoestende gruwel” zien staan waar hij niet hoort, (lezer begrijp dit goed)*. Een gemiddelde lezer in onze tijd snapt daar helemaal niets van. Deze woorden heeft Marcus rechtstreeks overgenomen van de profeet Daniël waar het drie keer voorkomt en verwijst naar het Zeusaltaar dat door Antiochus IV in de Tempel van Jeruzalem was opgericht. Hiermee was de tempel natuurlijk volledig ontheiligd en daarmee als gebouw, als heiligdom, vernietigd. Nou weten we dat in het jaar 40 na Christus de Romeinse keizer Caligula een standbeeld van zichzelf wilde plaatsen in de tweede Tempel van Jeruzalem. Dat wekte grote beroering onder de joodse bevolking. Maar Caligula stierf in 41 na Christus en het oprichten van het standbeeld ging niet door. Hoewel het dus in Marcus’ tijd niet meer speelde, geeft het wel heel goed aan hoe gespannen de situatie in die tijd was, in de tijd ook waarin Jezus leefde. En natuurlijk speelt bij Marcus zelf ook zijn ervaring mee van die verwoesting in het jaar 70. Voor hem zal het plan van Caligula geklonken hebben als een voorbode van de ellende die 30 jaar later volgde. Vandaar dat hij Daniël citeert, dat hij terugkomt op dat oude beeld. Door het gebruik van dezelfde woorden roept hij bij zijn hoorders en lezers die oude geschiedenis weer in herinnering.

Een logische vraag is nu wat wij nog met deze beelden kunnen. Zitten wij hier werkelijk te wachten tot de grote ellende zich zal voltrekken? Hopen wij dat na de dagen van de verschrikkingen de zon verduistert? Kijken wij naar de hemel om de Mensenzoon te zien komen op de wolken bekleed met grote macht en luister? Ik moest meteen denken aan hoe Lucas de hemelvaart van Jezus beschrijft in het boek Handelingen. Lucas is overigens de enige die dat doet. Veertig dagen is Jezus na zijn opstanding bij zijn leerlingen en leert hen. Hij geeft hen de opdracht in Jeruzalem te blijven want daar zullen zij de Heilige Geest ontvangen. Als Hij dat gezegd heeft, wordt Hij omhoog geheven en opgenomen in een wolk zodat ze Hem niet meer zagen. En zij staren naar de hemel en dan staan er twee mannen in witte gewaden bij hen die zeggen: *Galileërs,*

wat staan jullie naar de hemel te kijken? Jezus die uit jullie midden in de hemel is opgenomen zal op dezelfde wijze terugkomen als jullie Hem naar de hemel hebben zien gaan. Het lijkt bijna alsof het beeld van de Mensenzoon die komt op de wolken hier door Lucas wordt onderschreven. Maar ik hoop toch echt dat wij al deze beelden niet meer zo letterlijk zien, niet zoals de zondagschoolplaatjes waarop Jezus afgebeeld wordt op een wolk. Want waar gaat die wolk dan naar toe? Waar is die hemel dan? Achter de maan, linksaf? Veel belangrijker in dat verhaal van die hemelvaart is de vraag van die heren in witte gewaden waarom de leerlingen naar de hemel staren. Wat verwachten ze daarvan? Hebben zij eigenlijk niet alles al ontvangen? En hebben ze niet de belofte gekregen van de heilige Geest waarmee zij over de aarde de goede boodschap van de nabijheid van Gods Koninkrijk kunnen vertellen? Laten we daarom al die plastische voorstellingen van eindtijd en oordeel loslaten. Nogmaals, het zijn geen voorspellingen van wat er zal gebeuren op een door God gekozen tijdstip. Maar al die verhalen, al die apocalyptische vertellingen beogen iets, willen iets bewerkstelligen in de gelovige hoorders en lezers: kracht geven, troost bieden en vertrouwen.

Wat hebben die verhalen ons nog te vertellen? Een week na de bloedige aanslagen in Parijs, nog maar enkele dagen na het gijzelingsdrama in Mali, en de hoogste staat van paraatheid in Brussel, lijkt de hele iedereen met iedereen in oorlog. Levens van mensen zijn verwoest. Dodelijke dreiging van terreur houdt grote delen van deze wereld in een wurggreep. Alsof de eindtijd werkelijkheid is geworden. *Apocalypse Now*. Alsof vluchten onze enige optie is terwijl de winter voor onze deur staat. Waar vinden we nog troost? Waar de kracht en het vertrouwen? Juist nu groeit bij velen de hoop dat een ingrijpen van hogerhand plaats zal vinden, dat de hemel zich het lijden van de mens aantrekt. En welke verhalen geven wij die wereld? Welke beelden stellen wij tegenover de terreur? Afgelopen week had ik nog een gesprek met een gemeentelid dat zich ook afvroeg welk antwoord wij nog hebben. Of wij als samenleving het antwoord al niet lang genoeg de rug hebben toegekeerd, of wij het antwoord in een wolk hebben laten verdwijnen en hebben weggeblazen.

Tom Naastepad schreef over ons evangeliegedeelte een voor mij wat onbegrijpelijk stuk. Toch maakte hij één opmerking die me aan het denken zette. Wat is het einde?, vraagt hij zich af. En dan zegt hij dat dat volgens de Schrift alleen het einde kan zijn van de betrekkingen tussen God en de mensen. En daarin ligt volgens mij ook het uiteindelijke oordeel. Kijken we bijvoorbeeld naar de profeten, vandaag naar Sefanja, dan krijgt niet zozeer de agressor ervan langs, zoals ik dat vorige week ook al zei, maar vooral het volk Israël zelf. Het lijkt alsof dat volk in de ogen van Sefanja alle betrekkingen met God doorbroken heeft en daarmee zijn eigen einde creëert. Wanneer je niets meer gelegen is aan de wetten van de goede God en aan zijn belofte van heilige toekomst, dan vaar je op andere goden, dan laat je weduwen en wezen aan hun lot over, dan kan het onrecht hoogtij vieren en dan regeert het geld. Zo'n samenleving oordeelt zichzelf, want wie onkruid zaait moet niet verwachten dat er rozen zullen groeien. Daarmee wordt voor mij duidelijk dat het niet gaat om de boze buitenwereld tegen ons maar dat het gaat om een complexe wereld waarin krachten bezig zijn die elkaar naar de afgrond drijven, die de Apocalyps volledig maken.

Naastepad ziet dat einde en het oordeel bijvoorbeeld aan het kruis waar alle betrekkingen met God doorgesneden zijn en Jezus niet voor niets met luide stem roept:

Eloi, Eloi, lema sabachtani. Dat betekent: mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten. Waarom hangt de liefde aan het kruis? Waarom moet de liefde ten grave gedragen worden? Dat kan alleen wanneer het einde zich laat zien, wanneer de mens zich afgesneden heeft van God. Het antwoord tegen al deze ellende die de wereld in haar greep houdt, is omkeer, is het vertrouwen herwinnen in de goede wegen die God ons geeft, in de weg die wij in Christus ontvangen hebben naar een toekomst van vrede, liefde en gerechtigheid. Dat is niet meer denken in het kwaad dat enkel van buitenaf komt, maar zien hoe complex deze wereld naar de ondergang gaat doordat zelfs wij andere goden nalopen en het vertrouwen in de Eeuwige dreigen te verliezen. Wanneer grijpt die God dan in? Wanneer laat de hemel van zich horen? Ik blijf het telkens weer zeggen: de hemel heeft al van zich laten horen. God laat zich zien in Christus en de weg die Hij gegaan is. De consequente liefde, het oog voor de lijdende, het omzien naar de uitgestotenen, het nieuwe leven dat Hij geeft aan de meest kwetsbaren. Die weg en dat geschenk moeten we weer kunnen zien. We moeten er weer ruimte voor maken in ons gevulde leven, in alle bezigheid die ons afhoudt van de grote vragen: Wie zijn we? Waartoe zijn wij bedoeld? En waar kunnen we God vinden? Het is als met die man die dankzij de KPN een uurtje afgesneden was van de televisie en grappenderwijs meedeelde dat hij plotseling oog kreeg voor hoe leuk zijn vrouw is. Misschien moeten we dat eens proberen: de televisie van ons dagelijks leven een uurtje uit doen om God te ontdekken, om onze naaste werkelijk te ontdekken.

Zoals de Galileeërs niet naar de hemel hoefden te staren, liggen ook onze opdracht en onze toekomst in deze wereld die herschepen wordt door de liefde. Het is een heilige opdracht die we niet mogen laten verslonzen. Want waar wij onze verbindingen met onze medemensen verbreken, verbreken we de verbinding met de Eeuwige en spreken we ons eigen oordeel uit. Laten we daarom met de geest van God de wereld doortrekken om zijn liefde te verkondigen en zijn glorierijke toekomst. Geen makkelijke taak maar wel met een enorme scheppende kracht. Een jongeman in Parijs heeft zijn vriendin en de moeder van zijn kind verloren tijdens de aanslagen. Hij zegt: *mijn haat krijgen jullie niet*. Een indrukwekkende uitspraak voor iemand die met zoveel verdriet in zo'n verwoestende situatie in onze ogen alle reden zou hebben om te haten. Maar hij doet het niet. Haat is niet zijn antwoord. En misschien geeft hij hier ons wel een voorbeeld om juist in deze schijnbaar apocalyptische tijden vertrouwen te houden in de scheppende kracht van de liefde.

In de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.